tema ümber ja 27. VI 1709 õnnestus tsaaril rootslasi võita Poltaava juures väga soodsail tingimusil, mille järel uuendati pealetungi-liidud endiste Rootsi vastaste tsaari, Friedrichi ja Augusti vahel. Kasutades Eesti- ja Liivimaa ning Soome kaitsetut seisukorda asus P. sealsete kindluste piiramisele ja 1710. a. langesid venelaste kätte Riia (4. VII), Dünamünde, Pärnu (14. VIII), Tallinna (29. IX), Viiburi (juunis) ja Käkisalmi (sept.); s. a. sept. vallutati ka Saaremaa. Riia kapituleerimisel kinnitati tsaari nimel Riia linnale ja Liivimaa rüütelkonnale, Tallinna kapituleerimisel Tallinnale ja Eestimaa rüütelkonnale nende õigused ja eesõigused, mõlemale rüütelkonnale nende õigused Karl XI (vt.) ajal redutseeritud mõisate peale; Liivimaa rüütelkonnale lubati enne Karl XI resolutsiooni 20. XII 1694 eksisteerinud aadli omavalitsus. Eestimaa aadli kapitulatsioon leidis tsaari kinnituse märtsis 1712 ja Liivimaa oma sept. 1710; Šeremetjev'i poolt tsaari otsustada jäetud Liivimaa rüütelkonna kapitulatsiooni punktid kinnitas P. eraldi okt. 1710. Aa. 1713—14 vallutasid vene väed pea terve Soome. Samal ajal (aa. 1710—13) kippus P.-ile hädaohtlikuks saama Türgi vahelesegamine sõtta Rootsi kasuks, kuid tsaar pääsis siiski õnnelikult raskest seisukorrast. Vene väed võtsid siis osa sõjategevusest Poolas ja Rootsi-Pommeris. Aa. 1716—17 oli kavatsusel Vene ja Taani vägede ühine dessant Lõuna-Rootsi, mis jäi siiski teostamata. — Tsaar oli veebr. 1704 seletanud, et ta rahuldub Ingeriga sõjavõiduna; Thornis a. 1709 Augusti ja P.-i vahel sõlmitud salalepingu järgi pidi Eestimaa saama P.-ile ja Liivimaa Augustile ja veel 1713. a. seletas tsaar, et ta nõus on Liivimaad Poolale loovutama, kuid siis muutus tsaari meeleolu ja ta hakkas visalt kinni pidama oma vallutusist Liivimaal. Juba a. 1713 laskis ta muust Liivimaast lahutada hilisema Tartu-Võrumaa ja osa Viljandimaad eriliseks administratiivühikuks, mis Tallinna alluvusse seati, et seda mitte käest anda, kui temal tulekski loobuda muust Liivimaast. See uus ühik ühendati uuesti Liivimaaga aa. 1723—27. — Kuigi sõjaõnn Rootsil oli kadunud, ei andnud Rootsi-Vene separaat-läbirääkimised parun G. H. v. Görtz'i õhutusel Ahvenamaal a. 1718 mingeid tagajärgi ja alles peale Karl XII surma, kui Vene väed olid laastanud Rootsi idarannikut ja kurnatud Rootsi kartis täielikku üksijäämist, sõlmiti mõlema poole vahel rahu 30. VIII 1721 Uusikaupunkis Soomes. Selle järgi loovutas Rootsi Venele Liivi-, Eesti-, Saare- ja Muhumaa, Ingeri, osa Käkisalmi ja Viiburi läänist ja Viiburi linna; Vene andis Rootsile tagasi muu Soome, maksis 2 miljonit riigitaalrit ja lubas igal a. Liivimaalt Rootsi 50 000 tlr. eest vilja välja vedada; Eesti-, Liivi- ja Saaremaa elanikele lubati säilitada nende endised õigused ja aadlile restitueerida tagastatud mõisad. Uusikaupunki rahuga kaotas Rootsi suurriikliku seisukoha ja võimu Läänemerel, kuna Vene tõusis mõõduandvate suurriikide hulka. — Võiks veel mainida, et Pärsia sõjaga a. 1722 tsaar samuti mõnevõrra laiendas riigi piire. — P.-i sisepolitika alal mainitagu tema põhjapanevaid reforme Venes, mida alustati juba enne Põhja sõda ja mida jätkati terve sõja kestes. Vene sõjavägi moodustati euroopalaadiliseks, samuti loodi tugev laevastik. Sünniaadli kõrval tekkis uus ametiaadel. Endise bojaaride duuma asemel asutas P. a. 1711 valitseva senati ja a. 1718 kolleegiumid, millede vahel valitsemisasjad jaotati. Kiriklikul alal kaotati patriarhi amet (1721) ja loodi selle asemel püha sinod. Siis oli P. tegev kaubanduse ja tööstuse edendamisel, pani rõhku hariduse, eriti praktilise hariduse tõstmisele, rajas a. 1724 aluse Vene Teaduste Akadeemiale, hoolitses kommete ja rõivastuse europaseerimise eest. P.-i reformid kannatasid tihti ebasüstemaatilisuse all ja vastasid vähe tolleaegsele Vene elule. P. suri 28. I 1725 Peterburis.

Eesti rahvale on Põhja sõda olnud äärmiselt tähtis oma tagajärgedelt. Maa laastati koledasti, suures osas põletati mõisad ja külad, elanikud-talupojad tapeti osalt ja viidi Venemaale. Mitmed linnad ja alevid hävisid, nii aa. 1702—03 Valga, Viljandi, Rakvere, 1707—08 Tartu. Aadli õiguste ja eesõiguste kinnitamisega, Karl XI tagastatud mõisate tagasiandmisega endistele omanikkudele, rootsi aja agraar- ja talupoegade kaitsereformide tühistamisega loodi soodus pind pärisorjuse äärmiseks väljaarenemiseks XVIII a. s. Sõjaviletsusi suurendas veel katk a. 1710, mis nõudis palju ohvreid linnades ja lausal maal. Peale 1710. a., mil maa faktiliselt oli Vene võimu all, kannatas ta Vene vägede majutamise, küütide ja kontributsioonide all; vaesenenud aadel ja äärmises viletsuses vaevlev rahvas ei suutnud kuidagi nõutavaid kohustusi täita. Eesti- ja Liivimaa asjade korraldamisel oli P.-i paremaks käeks plenipotentsiaar parun G. J. v. Löwenwolde (vt.), mõnevõrra osutasid teeneid tsaarile ses suhtes ka A. Menšikov ja B. Šeremetjev (vt. neid). Maa valitsussüsteemis puudus alul selgus. Aa. 1713—14 kujunes tsaari ukaaside najal Riia ja a. 1719 Tallinna kubermang. Ida-Virumaa kuulus juba 1704. a.-st Vene võimkonda ja allus komandandile Narvas, mis omakorda kuulus 1708. a.-st Ingermanlandi ja 1719. a.-st Peterburi kubermangu. Kunda jõest ida poole asuva Virumaa taasühendamiseks Eestimaaga anti luba a. 1712,